яких виникає особиста зацікавленість, підлеглим посадовим особам [4, с. 208].

Отож, можемо констатувати, що запобігання конфлікту інтересів у публічній службі є складним завданням, що вимагає комплексного підходу. Це включає і нормативно-правове регулювання, і розвиток етичної культури серед службовців. Лише за умови ефективного впровадження цих заходів можна забезпечити високу якість публічного управління та підвищити довіру громадян до державних інституцій.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

2. Дутка Р. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як адміністративно-правовий інститут. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 135–140.

3. Гулуб А. С., Ковтун М. С. Конфлікт інтересів у публічній службі: національний та зарубіжний досвід правового регулювання. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 3. Ч. 2. С. 69–73.

4. Прокоф'єв М. М. Правові засоби запобігання конфлікту інтересів на державній службі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 206–209.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-53

Єрохін О. П.,
аспірант кафедри публічного та приватного права
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУБСИДІАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА

Кодекс України з процедур банкрутства був введений в дію 21 жовтня 2019 року, це стало ключовим етапом у реформуванні вітчизняного законодавства про неплатоспроможність. Новий Кодекс не лише замінив Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», але й суттєво розширив інструментарій для захисту інтересів кредиторів, серед яких особливе місце посідає інститут субсидіарної відповідальності.

Преамбула Кодексу України з процедур банкрутства визначає його основну мету – задоволення вимог кредиторів та відновлення платоспроможності боржника. У цьому контексті субсидіарна відповідальність виступає ключовим механізмом забезпечення інтересів кредиторів, дозволяє подолати принцип обмеженої відповідальності юридичної особи та запобігання зловживанням корпоративною формою господарювання.

Кодекс України з процедур банкрутства містить комплексний набір інструментів для захисту прав кредиторів: мораторій на задоволення вимог, заходи забезпечення, інститути солідарної та субсидіарної відповідальності, визнання недійсними правочинів, а також реалізацію майна через електронні торги.

Принцип обмеженої відповідальності, закріплений у частинах першій, третій статті 96 Цивільного кодексу України, передбачає, що юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями, а її учасники (засновники) не відповідають за зобов'язаннями юридичної особи, крім випадків, встановлених законом.

Субсидіарна відповідальність є самостійним цивільно-правовим видом відповідальності, який настає у разі доведення боржника до банкрутства з вини його керівників, засновників чи інших осіб, що мали можливість визначати дії підприємства. Така відповідальність покладається судом за заявою ліквідатора або за заявою кредитора (ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства).

Вона покладається на засновників, керівника або інших осіб, які винні у доведенні боржника до стану неплатоспроможності, у разі недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів (ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства).

Інститут субсидіарної відповідальності ґрунтується на концепції «зняття корпоративної вуалі» (lifting the corporate veil).

Концепція «зняття корпоративної вуалі» являє собою набір судових винятків із принципу самостійності корпорації.

Субсидіарна відповідальність за доведення до банкрутства за своєю природою є відповідальністю за зловживання суб'єктивними цивільними правами, які завдали шкоди кредиторам.

Метою цієї концепції є – врегулювання дисбалансу інтересів, що виникає внаслідок зловживання обмеженою відповідальністю, автономністю корпорації та необхідністю захисту кредиторів від недобросовісної поведінки контролюючих осіб.

Зняття корпоративної вуалі означає покладення відповідальності юридичної особи на її бенефіціарів, що є засобом захисту кредиторів від недобросовісних дій контролюючих осіб.

Судова практика, висвітлює ключові аспекти та проблеми застосування субсидіарної відповідальності.

Судами субсидіарна відповідальність кваліфікується як господарське правопорушення та має складові елементи.

Суб'єктами субсидіарної відповідальності є (ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства) є:

– засновники (учасники, акціонери);
– керівники боржника;
– інші особи, які мають право давати обов’язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії.

Системне тлумачення норм дозволяє віднести до «інших осіб» будь-які особи, наслідком дій або бездіяльності яких стало банкрутство юридичної особи, включаючи тих, хто не має формалізованих зв'язків з боржником, але впливає на його поведінку (Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16).

Судова практика розширила коло суб'єктів, покладаючи субсидіарну відповідальність, на засновників та керівників іншої юридичної особи, на яку було виведено актив (Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16), а також на органи місцевого самоврядування як власників комунальних підприємств-боржників, що довели їх до неплатоспроможності шляхом вилучення майна (Постанови ВП ВС від 04.09.2018 у справі № 5023/4388/12, КГС ВС від 18.10.2018 у справі № 923/1297/14).

Для притягнення до відповідальності необхідно встановити склад господарського правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона).

Об'єктивна сторона включає дії або бездіяльність, що призвели до відсутності у боржника майнових активів для задоволення вимог кредиторів. Законодавцем не надано вичерпного переліку, тому суди керуються принципом добросовісності та розумності господарської діяльності (п. 6 ч. 1 ст. 3 ЦК України). Такими діями можуть бути виведення активів, укладення явно збиткових операцій, створення системи управління, націленої на вигоду третіх осіб на шкоду боржнику тощо (Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16).

Причинно-наслідковий зв'язок між винними діями/бездіяльністю та настанням неплатоспроможності боржника є обов'язковим елементом.

Стаття 61 Кодексу України з процедур банкрутства закріплює спростовну презумпцію субсидіарної відповідальності, яка діє за наявності двох складових: недостатності майна ліквідаційної маси та наявності ознак доведення до банкрутства. Тягар доведення відсутності вини покладається на особу, яка притягується до відповідальності (Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16).

Розмір субсидіарної відповідальності визначається як різниця між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою (абз. 1 ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства). При цьому, вартість майна, яке було виведено з активів боржника, не впливає на розмір

відповідальності, оскільки вона є санкцією за недобросовісні дії та спрямована на максимальне задоволення вимог кредиторів (Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16).

Таким чином, інститут субсидіарної відповідальності у процедурі банкрутства є ефективним інструментом захисту прав та інтересів кредиторів, є потужним інструментом забезпечення фінансової дисципліни, однак його реалізація вимагає удосконалення як на рівні правозастосування, так і на рівні законодавчої конкретизації.

Судова практика поступово формує єдині стандарти доказування та визначення складу правопорушення, що дозволяє підвищити передбачуваність судових рішень.

Ключовою проблемою залишається необхідність детального доведення складу правопорушення, особливо об'єктивної сторони (винних дій/бездіяльності) та причинно-наслідкового зв'язку, хоча суди й застосовують презумпцію вини.

Подальша судова практика має сприяти більшій передбачуваності застосування цього інституту, особливо щодо кваліфікації дій, які свідчать про зловживання правом та недобросовісність.

Водночас подальший розвиток цього інституту має відбуватися із урахуванням європейських підходів, принципів добросовісності та корпоративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Банасько О. Притягнення до субсидіарної відповідальності у справах про банкрутство. ВЕРХОВНИЙ СУД. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/2023_05_22_prezent_subsid_vidpov.pdf (дата звернення: 13.10.2025).

2. Верховний Суд : Постанова від 04.09.2018 у справі № 5023/4388/12. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76381567 (дата звернення: 13.10.2025).

3. Верховний Суд : Постанова від 18.10.2018 у справі № 923/1297/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/77748628 (дата звернення: 13.10.2025).

4. Верховний Суд : Постанова від 19.06.2024 у справі № 906/1155/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/120341855 (дата звернення: 13.10.2025).

5. Верховний Суд : Постанова від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198 (дата звернення: 13.10.2025).

6. Жуков С. Солідарна та субсидіарна відповідальність: суддя ВС розповів про розвиток судової практики у справах про банкрутство. ВЕРХОВНИЙ СУД. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/prescentr/news/1692769/ (дата звернення: 13.10.2025).

7. Кодекс України з процедур банкрутства. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n977 (дата звернення: 13.10.2025).

8. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text (дата звернення: 13.10.2025).

9. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 13.10.2025).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-54

Заболотний О. М.,
голова Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Чернігівської області,
здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем освіти Пенітенціарної академії України
м. Чернігів, Україна

ДО ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ГОЛОВИ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ АДВОКАТУРИ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Як вказано в ч. 2 ст. 46 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі за текстом – Закон) [1], адвокатське самоврядування (тобто, гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом) здійснюється через діяльність, зокрема, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя).

У ч. 2 ст. 50 Закону [1] вказано, що голова кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури обирається конференцією адвокатів регіону на строк 5 років. Одна й та сама особа не може бути головою КДКА більше ніж два строки підряд. Голова КДКА може бути достроково відкликаний з посади за рішенням конференції адвокатів регіону, яка обрала його на посаду.

Згідно з частинами 10 й 11 ст. 50 Закону [1] кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА) є юридичною особою і діє відповідно до цього Закону, інших законів України та положення про КДКА. Установчим документом КДКА є положення про КДКА, яке затверджується Радою адвокатів України.